BỒI DƯỠNG KỸ NĂNG PHẢN BIỆN CHO HỌC VIÊN ĐÀO TẠO CÁN BỘ CHÍNH TRỊ CẤP PHÂN ĐỘI TRÌNH ĐỘ ĐẠI HỌC Ở TRƯỜNG SĨ QUAN CHÍNH TRỊ TRƯỚC TÁC ĐỘNG CỦA THÔNG TIN ĐA CHIỀU HIỆN NAY

Nguyễn Hoàng Quân
Tiểu đoàn 9, Trường Sĩ quan Chính trị
Email: nguyenhoangquan28112006@gmail.com

Tóm tắt: *Sự phát triển của internet, mạng xã hội, trí tuệ nhân tạo và các nền tảng số đang tạo nên môi trường thông tin đa nguồn, đa chiều, tác động trực tiếp đến nhận thức, thái độ và hành vi của học viên. Đối với học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học ở Trường Sĩ quan Chính trị, kỹ năng phản biện không chỉ giúp tiếp nhận, kiểm chứng và đánh giá thông tin một cách khoa học mà còn góp phần củng cố bản lĩnh chính trị, phát triển tư duy độc lập và nâng cao năng lực thực hiện chức trách sau khi tốt nghiệp. Bài viết phân tích yêu cầu, xác định những nội dung trọng tâm và đề xuất một số biện pháp bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên trước tác động của thông tin đa chiều hiện nay.*

Từ khóa*: Bồi dưỡng kỹ năng; kỹ năng phản biện; thông tin đa chiều; học viên; cán bộ chính trị cấp phân đội.*

FOSTERING CRITICAL THINKING SKILLS AMONG UNDERGRADUATE CADETS TRAINING TO BECOME POLITICAL OFFICERS AT THE SUB-UNIT LEVEL AT THE POLITICAL OFFICER COLLEGE IN TODAY'S MULTI-PERSPECTIVE INFORMATION ENVIRONMENT

Abstract: *The rapid development of the Internet, social media, artificial intelligence, and digital platforms has created a multi-source and multi-perspective information environment that directly affects cadets' perceptions, attitudes, and behaviours. For undergraduate cadets training to become political officers at the sub-unit level at the Political Officer College, critical thinking skills enable them not only to receive, verify, and evaluate information scientifically, but also to strengthen political steadfastness, develop independent thinking, and improve their capacity to perform their future duties. This article analyses the requirements, identifies key training contents, and proposes several measures to foster cadets' critical thinking skills in response to the impacts of today's multi-perspective information environment.*

Keywords: *Skills fostering; critical thinking skills; multi-perspective information; cadets; sub-unit political officers.*

Nhận bài: 21/06/2026 Phản biện: 21/07/2026 Duyệt đăng: 24/07/2026

I. MỞ ĐẦU

Sự phát triển nhanh chóng của internet, mạng xã hội, trí tuệ nhân tạo và các nền tảng số đang làm thay đổi sâu sắc phương thức tạo lập, truyền tải và tiếp nhận thông tin. Mỗi vấn đề có thể được phản ánh từ nhiều nguồn, nhiều góc nhìn và lợi ích khác nhau. Môi trường thông tin đa chiều tạo điều kiện mở rộng tri thức, tăng khả năng so sánh và tiếp cận thực tiễn, nhưng cũng làm gia tăng thông tin thiếu kiểm chứng, phiến diện, sai lệch hoặc có dụng ý chi phối nhận thức. Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22/12/2024 của Bộ Chính trị xác định "bảo đảm chủ quyền quốc gia trên không gian mạng; bảo đảm an ninh mạng, an ninh dữ liệu, an toàn thông tin của tổ chức và cá nhân là yêu cầu xuyên suốt, không thể tách rời trong phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số" (Bộ Chính trị, 2024, tr.2). UNESCO cũng nhấn mạnh sự cần thiết phải hình thành năng lực tìm kiếm, đánh giá và sử dụng thông tin có trách nhiệm, gắn với phát triển tư duy phản biện cho người học (UNESCO, 2011, tr.16-18).

Đối với học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học ở Trường Sĩ quan Chính trị, thông tin đa chiều tác động trực tiếp đến hoạt động học tập, quá trình hình thành thế giới quan, niềm tin, bản lĩnh chính trị và phương pháp công tác. Khai thác đúng đắn thông tin giúp học viên cập nhật kiến thức, mở rộng cách tiếp cận và phát triển tư duy độc lập. Ngược lại, tiếp nhận thông tin theo cảm tính, thiếu kiểm chứng có thể dẫn đến nhận thức phiến diện, suy luận thiếu căn cứ và lúng túng khi xử lý những vấn đề tư tưởng nảy sinh. Vì vậy, yêu cầu đặt ra không phải là hạn chế khả năng tiếp cận thông tin, mà phải giúp học viên biết nhận diện, kiểm chứng, phân tích, đánh giá và phản hồi thông tin một cách khoa học, có bản lĩnh và trách nhiệm.

Yêu cầu này càng cấp thiết khi học viên sau tốt nghiệp sẽ trực tiếp tiến hành công tác đảng, công tác chính trị; tham gia giáo dục chính trị, quản lý tư tưởng và định hướng nhận thức cho quân nhân ở đơn vị cơ sở. Do đó, bồi dưỡng kỹ năng phản biện là nội dung quan trọng trong phát triển phẩm

chất, năng lực nghề nghiệp của học viên. Trên cơ sở đó, bài viết phân tích tác động của thông tin đa chiều, xác định những nội dung cần bồi dưỡng và đề xuất một số biện pháp nâng cao kỹ năng phản biện cho học viên ở Trường Sĩ quan Chính trị hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tác động của thông tin đa chiều và yêu cầu bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học trước tác động của thông tin đa chiều

Thông tin đa chiều có thể hiểu là hệ thống thông tin về cùng một sự vật, hiện tượng hoặc vấn đề được hình thành, truyền tải và diễn giải từ nhiều nguồn, nhiều chủ thể, nhiều góc tiếp cận và mục đích khác nhau. Trong môi trường số, tính đa chiều không chỉ thể hiện ở số lượng thông tin lớn mà còn ở sự đan xen giữa sự kiện và bình luận, tri thức khoa học và kinh nghiệm cá nhân, thông tin chính xác và thông tin chưa được kiểm chứng. Vì vậy, thông tin đa chiều không đồng nhất với thông tin tiêu cực hoặc sai trái; giá trị của nó phụ thuộc vào độ tin cậy của nguồn, chất lượng bằng chứng, cách thức lập luận và năng lực tiếp nhận của chủ thể. UNESCO xác định năng lực thông tin và truyền thông bao gồm khả năng nhận diện nhu cầu thông tin, tiếp cận, đánh giá, tổ chức, sử dụng thông tin có đạo đức, đồng thời biết xem xét một cách phê phán nội dung và chức năng của các phương tiện truyền thông (UNESCO, 2011, tr.18).

Đối với học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học ở Trường Sĩ quan Chính trị, thông tin đa chiều trước hết tạo ra những điều kiện thuận lợi để mở rộng tri thức và phát triển năng lực nghề nghiệp. Việc tiếp cận nhiều nguồn tài liệu giúp học viên có thêm cơ sở so sánh, đối chiếu giữa lý luận với thực tiễn; nhận diện sự khác biệt giữa các quan điểm, phương pháp tiếp cận và cách giải thích một vấn đề. Qua đó, học viên có điều kiện nâng cao khả năng tự học, cập nhật tình hình chính trị, kinh tế, xã hội, quốc phòng, an ninh; hiểu sâu hơn những vấn đề tư tưởng đang tác động đến cán bộ, chiến sĩ và đời sống đơn vị. Đây là nguồn tư liệu quan trọng để học viên chuẩn bị cho nhiệm vụ giáo dục chính trị, quản lý tư tưởng, định hướng nhận thức và xử lý các tình huống nảy sinh ở đơn vị cơ sở sau khi tốt nghiệp.

Tác động tích cực đó đặc biệt có ý nghĩa bởi mục tiêu đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội không chỉ dừng lại ở việc trang bị tri thức. Học viên phải từng bước hình thành phẩm chất chính trị, tư duy lý luận, năng lực chủ trì về chính trị và phương pháp, tác phong công tác để đảm nhiệm cương vị chính trị viên hoặc chính trị viên phó đại đội. Báo Quân đội nhân dân xác định trình độ tư duy lý luận và năng lực chủ trì về chính trị là những yêu cầu then chốt để học viên sau khi tốt nghiệp hoàn thành chức trách, nhiệm vụ; đồng thời, họ phải có khả năng tiến hành công tác đảng, công tác chính trị, giáo dục và giải quyết các vấn đề tư tưởng tại đơn vị (Báo Quân đội nhân dân, 2024).

Tuy nhiên, thông tin đa chiều cũng tạo ra sức ép lớn đối với quá trình nhận thức của học viên. Sự gia tăng về số lượng và tốc độ truyền tải thông tin có thể dẫn đến quá tải, phân tán chú ý và rút ngắn thời gian suy xét. Một nội dung được trình bày hấp dẫn, lặp lại nhiều lần hoặc thu hút đông người tương tác dễ được tiếp nhận như một sự thật, mặc dù chưa được kiểm chứng. Trong nhiều trường hợp, dữ kiện có thể bị tách khỏi bối cảnh, hiện tượng riêng lẻ bị khái quát thành bản chất, còn ý kiến chủ quan được thể hiện như kết luận khách quan. UNESCO lưu ý rằng sự phát triển của nội dung do người dùng tạo ra và các nền tảng truyền thông số đặt người học trước yêu cầu phải biết định hướng trong sự gia tăng của thông tin sai và gây hiểu lầm (UNESCO, 2021, tr.26).

Đối với học viên Trường Sĩ quan Chính trị, hạn chế trong xử lý thông tin không chỉ ảnh hưởng đến kết quả học tập mà còn có thể tác động đến quá trình hình thành niềm tin, bản lĩnh chính trị và phương pháp công tác. Tiếp nhận thông tin thụ động dễ dẫn đến cách nhìn phiến diện; chỉ tìm kiếm những nội dung phù hợp với nhận định sẵn có có thể làm gia tăng định kiến; phản ứng theo cảm xúc có thể làm suy giảm tính khách quan và kỷ luật trong sử dụng, chia sẻ thông tin. Ngược lại, tuyệt đối hóa một nguồn tin hoặc né tránh những ý kiến khác biệt cũng không giúp học viên phát triển tư duy khoa học và khả năng giải quyết những tình huống tư tưởng phức tạp. Vấn đề đặt ra không phải là ngăn cách học viên với thông tin đa chiều, mà là hình thành khả năng làm chủ quá trình tiếp nhận và xử lý thông tin.

Kỹ năng phản biện giữ vai trò trực tiếp trong giải quyết yêu cầu đó. Theo kết quả nghiên cứu Delphi do Peter A. Facione chủ trì, tư duy phản biện là sự phán đoán có mục đích và tự điều chỉnh, được thể hiện thông qua các hoạt động giải thích, phân tích, đánh giá, suy luận, trình bày căn cứ và tự kiểm soát nhận thức. Nghiên cứu cũng xác định sáu nhóm kỹ năng cốt lõi gồm: diễn giải, phân tích, đánh giá, suy luận, giải thích và tự điều chỉnh

(Facione, 1990, tr.3, 6-7). Như vậy, phản biện không đơn thuần là phát hiện cái sai hoặc bác bỏ quan điểm của người khác, mà là quá trình xem xét vấn đề có căn cứ, cân nhắc các khả năng giải thích, tự kiểm tra lập luận và điều chỉnh kết luận khi xuất hiện bằng chứng thuyết phục hơn.

Từ cách tiếp cận đó, có thể quan niệm: Kỹ năng phản biện trước thông tin đa chiều của học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học ở Trường Sĩ quan Chính trị là khả năng vận dụng tri thức, phương pháp tư duy và kinh nghiệm để chủ động nhận diện, kiểm chứng, phân tích, đánh giá và phản hồi thông tin trên cơ sở bằng chứng, lập luận lôgic và bản lĩnh chính trị; qua đó hình thành nhận định đúng đắn, tự điều chỉnh nhận thức và lựa chọn cách ứng xử phù hợp với yêu cầu học tập, rèn luyện và chức trách nghề nghiệp.

Quan niệm này cho thấy kỹ năng phản biện của học viên có sự thống nhất giữa năng lực nhận thức, thái độ và trách nhiệm hành động. Học viên không chỉ cần biết kiểm tra nguồn tin, phân tích luận điểm, luận cứ và bằng chứng, mà còn phải có tinh thần khách quan, cầu thị, tôn trọng sự thật, sẵn sàng xem xét lại nhận định của bản thân. Đồng thời, phản biện của học viên phải gắn với mục tiêu đào tạo, kỷ luật quân đội, văn hóa đối thoại và trách nhiệm của người cán bộ chính trị tương lai. Tính độc lập trong tư duy không đối lập với định hướng chính trị; trái lại, định hướng đúng đắn chỉ thực sự bền vững khi được củng cố bằng tri thức khoa học, lập luận có căn cứ và khả năng tự giác bảo vệ điều đúng.

Trước tác động của thông tin đa chiều, việc bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên cần đáp ứng một số yêu cầu cơ bản sau:

Một là, phải giúp học viên chuyển từ tiếp nhận thông tin theo số lượng sang lựa chọn và đánh giá thông tin theo chất lượng; biết phân biệt sự kiện với ý kiến, bằng chứng với giả định, phản ánh khách quan với sự dẫn dắt cảm xúc.

Hai là, kết hợp chặt chẽ giữa rèn luyện tư duy độc lập với củng cố thế giới quan khoa học, bản lĩnh chính trị và trách nhiệm nghề nghiệp; tránh cả hai khuynh hướng tiếp nhận thụ động và hoài nghi, phủ định thiếu căn cứ.

Ba là, bồi dưỡng đồng thời kỹ năng nhận thức và phẩm chất phản biện, bởi người có khả năng phân tích nhưng thiếu thái độ khách quan, trung thực và cầu thị vẫn có thể sử dụng lập luận để bảo vệ định kiến cá nhân.

Bốn là, gắn kỹ năng phản biện với những nhiệm vụ cụ thể của người cán bộ chính trị cấp phân đội như nắm bắt tư tưởng, giáo dục chính trị, định hướng dư luận, giải quyết vướng mắc nhận thức và đấu tranh với thông tin sai trái.

Năm là, quá trình bồi dưỡng phải được tiến hành thường xuyên trong học tập, nghiên cứu khoa học, sinh hoạt tập thể và tự rèn luyện, để kỹ năng phản biện trở thành phương thức tư duy và hành động tương đối ổn định của học viên.

Như vậy, thông tin đa chiều vừa là nguồn lực thúc đẩy sự phát triển nhận thức, vừa là phép thử đối với bản lĩnh, phương pháp tư duy và trách nhiệm của học viên. Bồi dưỡng kỹ năng phản biện không nhằm tạo ra thái độ tranh luận hoặc phủ định, mà giúp học viên biết tiếp cận sự đa dạng của thông tin bằng tư duy khoa học, giữ vững định hướng chính trị và chủ động đưa ra những nhận định, quyết định có căn cứ. Đây là yêu cầu quan trọng trong quá trình hình thành phẩm chất, năng lực của người cán bộ chính trị cấp phân đội đáp ứng nhiệm vụ xây dựng Quân đội vững mạnh về chính trị trong tình hình mới.

2.2. Những nội dung trọng tâm cần bồi dưỡng cho học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học trước tác động của thông tin đa chiều

Nội dung bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên trước thông tin đa chiều phải hướng đến hình thành một quy trình xử lý thông tin tương đối hoàn chỉnh, từ nhận diện vấn đề, kiểm chứng nguồn tin, phân tích lập luận đến hình thành quan điểm, đối thoại và tự điều chỉnh nhận thức. Theo đó, cần tập trung vào những nội dung chủ yếu sau:

Thứ nhất, bồi dưỡng khả năng nhận diện vấn đề và xác định đúng đối tượng phản biện.

Trước một dòng thông tin đa nguồn, đa tầng và thường xuyên biến đổi, học viên phải biết tách vấn đề cốt lõi khỏi những yếu tố thứ yếu; phân biệt sự kiện với ý kiến, dữ kiện với suy đoán, nội dung thông tin với cách thức diễn giải thông tin. Đồng thời, cần nhận diện được chủ thể cung cấp, bối cảnh xuất hiện, đối tượng hướng tới và mục đích truyền tải của thông tin. Đây là tiền đề để tránh bị chi phối bởi tiêu đề gây chú ý, hình ảnh cảm tính hoặc những nhận định được lặp lại nhiều lần nhưng thiếu cơ sở. Theo Facione, diễn giải là một trong những kỹ năng cốt lõi của tư duy phản biện, thể hiện ở khả năng hiểu, phân loại và làm rõ ý nghĩa của dữ liệu, sự kiện, quan điểm và tiêu chí được sử dụng trong một vấn đề (Facione, 1990, tr.12-13).

Đối với học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội, khả năng nhận diện vấn đề còn phải gắn với yêu cầu nắm bắt và giải quyết tình hình tư tưởng ở đơn vị. Học viên cần biết phân biệt những biểu hiện tâm lý thông thường với vấn đề tư tưởng cần định hướng; phân biệt ý kiến khác biệt có cơ sở với nhận thức sai lệch; nhận ra nội dung nào cần trao đổi, thuyết phục, nội dung nào phải kịp thời đấu tranh, ngăn chặn. Phản biện chỉ đạt giá trị khi hướng đúng vào luận điểm và căn cứ của vấn đề, không suy diễn động cơ, quy chụp con người hoặc biến khác biệt trong nhận thức thành đối lập về chính trị.

Thứ hai, bồi dưỡng kỹ năng tìm kiếm, lựa chọn và kiểm chứng thông tin.

Học viên cần hình thành thói quen không tiếp nhận hoặc chia sẻ một thông tin chỉ vì nội dung đó phù hợp với cảm xúc, nhận định sẵn có hay đang được nhiều người quan tâm. Quá trình kiểm chứng phải làm rõ nguồn phát, tác giả, thời điểm công bố, phạm vi phản ánh, bằng chứng được sử dụng và khả năng đối chiếu với các nguồn độc lập khác. Cần ưu tiên văn kiện của Đảng, pháp luật của Nhà nước, văn bản của Quân đội, giáo trình, công trình khoa học và các cơ quan báo chí chính thống; đồng thời biết phân biệt nguồn sơ cấp với nguồn dẫn lại, tài liệu khoa học với bình luận cá nhân, dữ kiện đã được xác nhận với thông tin đang trong quá trình kiểm chứng.

UNESCO xác định năng lực thông tin bao gồm khả năng xác định nhu cầu, tiếp cận, đánh giá, tổ chức và sử dụng thông tin một cách có đạo đức; trong môi trường số, người học còn phải có khả năng định hướng trước sự gia tăng của nội dung sai lệch và gây hiểu lầm (UNESCO, 2011, tr.18; UNESCO, 2021, tr.26). Đối với học viên quân sự, kiểm chứng thông tin phải gắn chặt với kỷ luật bảo mật, trách nhiệm phát ngôn và phạm vi sử dụng tài liệu. Học viên không chỉ cần biết thông tin nào đúng, mà còn phải xác định thông tin đó có được phép khai thác, lưu trữ hoặc chia sẻ hay không; tuyệt đối không sử dụng dữ liệu nội bộ, tài liệu chưa được công bố để trao đổi tùy tiện trên môi trường mạng.

Thứ ba, bồi dưỡng kỹ năng phân tích và đánh giá, lập luận.

Đây là nội dung trung tâm của kỹ năng phản biện. Học viên cần biết xác định luận điểm chính, hệ thống luận cứ, loại bằng chứng được sử dụng và mối liên hệ lôgic giữa căn cứ với kết luận; đồng thời phát hiện những điểm thiếu nhất quán, mâu thuẫn, phiến diện hoặc chưa được chứng minh. Việc phân tích phải giúp học viên nhận diện các lỗi thường gặp như khái quát vội vàng từ một hiện tượng riêng lẻ, đồng nhất tương quan với quan hệ nhân quả, chỉ lựa chọn dữ kiện có lợi cho kết luận, đánh tráo khái niệm, công kích cá nhân thay cho phản bác luận điểm hoặc sử dụng cảm xúc để thay thế bằng chứng.

Báo cáo Delphi xác định phân tích, đánh giá và suy luận là những năng lực cốt lõi của tư duy phản biện; bao gồm xem xét ý tưởng, nhận diện và phân tích lập luận, đánh giá độ tin cậy của nhận định, truy vấn bằng chứng, cân nhắc phương án khác và rút ra kết luận hợp lý (Facione, 1990, tr.12–19). Vận dụng vào quá trình đào tạo, học viên phải biết đặt mỗi thông tin trong điều kiện lịch sử – cụ thể, đối chiếu với bản chất của sự việc và xem xét vấn đề từ nhiều góc độ. Tiếp cận đa chiều không có nghĩa là coi mọi quan điểm đều có giá trị ngang nhau, mà phải dựa vào chứng cứ, tiêu chí khoa học và thực tiễn để xác định mức độ đúng đắn của từng cách giải thích.

Thứ tư, bồi dưỡng kỹ năng hình thành, trình bày và bảo vệ quan điểm.

Kết quả của phản biện không chỉ nằm ở việc chỉ ra hạn chế trong thông tin, mà còn phải hình thành được nhận định hoặc phương án giải quyết hợp lý hơn. Học viên cần biết xây dựng quan điểm trên cơ sở tri thức, bằng chứng và lập luận; lựa chọn luận cứ tiêu biểu, sắp xếp theo trình tự lôgic và diễn đạt rõ ràng, chính xác, đúng trọng tâm. Khi trình bày phải phân biệt nội dung đã được xác nhận với suy luận của cá nhân, không tuyệt đối hóa kết luận và không viện dẫn nguồn thiếu căn cứ.

Đối với người cán bộ chính trị tương lai, mục đích của phản biện không phải giành phần thắng trong tranh luận mà nhằm làm sáng tỏ vấn đề, định hướng nhận thức và tạo sự đồng thuận trên cơ sở thuyết phục. Vì vậy, cần bồi dưỡng cho học viên khả năng lắng nghe, đặt câu hỏi, giải thích, phản hồi ý kiến khác biệt bằng thái độ bình tĩnh, tôn trọng và có văn hóa; đồng thời giữ nghiêm nguyên tắc, kỷ luật phát ngôn và trách nhiệm chính trị. Trường Sĩ quan Chính trị xác định việc đổi mới giáo dục chính trị phải phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học viên, gắn trang bị kiến thức với rèn luyện bản lĩnh, phương pháp, tác phong và kỹ năng tiến hành công tác đảng, công tác chính trị ở phân đội (Nguyễn Quốc Tuấn, 2024).

Thứ năm, bồi dưỡng thái độ phản biện, năng lực tự phản biện và trách nhiệm sử dụng thông tin.

Kỹ năng tư duy chỉ phát huy đúng hướng khi được bảo đảm bởi thái độ khách quan, trung thực, cầu thị và tinh thần trách nhiệm. Học viên cần được bồi dưỡng lòng ham hiểu biết, sự tôn trọng bằng chứng, tính công bằng khi đánh giá quan điểm, khả năng nhận diện định kiến của bản thân và sẵn sàng điều chỉnh kết luận khi xuất hiện căn cứ thuyết phục hơn. Facione chỉ ra rằng người phản biện tốt không chỉ có kỹ năng nhận thức mà còn có những phẩm chất như cởi mở trước các quan điểm khác biệt, công tâm trong đánh giá, trung thực khi đối diện với thiên kiến cá nhân, thận trọng trong phán đoán và sẵn sàng xem xét lại nhận định của mình (Facione, 1990, tr.24-27).

Tự phản biện giúp học viên kiểm tra lại quá trình tư duy của chính mình: đã sử dụng nguồn tin đáng tin cậy hay chưa; có bỏ sót bằng chứng trái chiều hay không; kết luận được hình thành từ lý trí hay bị chi phối bởi cảm xúc và định kiến. Đối với học viên Trường Sĩ quan Chính trị, tinh thần độc lập, cầu thị phải thống nhất với bản lĩnh chính trị, ý thức tổ chức kỷ luật và trách nhiệm của người quân nhân. Tư duy phản biện không cho phép tùy tiện phủ định nguyên tắc hoặc phát ngôn thiếu kiểm soát; trái lại, nó giúp học viên nhận thức sâu sắc hơn cơ sở khoa học và thực tiễn của quan điểm đúng, qua đó hình thành niềm tin vững chắc và khả năng chủ động bảo vệ điều đúng đắn.

2.3. Một số biện pháp nâng cao hiệu quả bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội trình độ đại học ở Trường Sĩ quan Chính trị trước tác động của thông tin đa chiều

Bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên phải được tiến hành thường xuyên, gắn với mục tiêu đào tạo và toàn bộ quá trình học tập, rèn luyện, thực hành nghề nghiệp. Trọng tâm không phải tạo ra khuynh hướng tranh luận, mà hình thành khả năng tiếp nhận, kiểm chứng, phân tích và xử lý thông tin khoa học, có bản lĩnh và trách nhiệm. Theo đó, cần thực hiện tốt một số biện pháp sau:

Một là, nâng cao nhận thức và trách nhiệm của các chủ thể đối với bồi dưỡng kỹ năng phản biện cho học viên. Cấp ủy, chỉ huy, cơ quan chức năng, khoa giáo viên và đơn vị quản lý học viên cần thống nhất nhận thức: kỹ năng phản biện là bộ phận cần thiết trong năng lực nghề nghiệp của người cán bộ chính trị cấp phân đội. Phản biện khoa học không đối lập với định hướng chính trị và kỷ luật quân đội, mà giúp học viên nhận thức sâu sắc, có căn cứ và chủ động bảo vệ quan điểm đúng đắn. Nội dung này cần được cụ thể hóa trong kế hoạch giáo dục, đào tạo; xác định rõ trách nhiệm của giảng viên trong hướng dẫn phương pháp, của cán bộ quản lý trong tổ chức môi trường rèn luyện và của học viên trong tự học, tự bồi dưỡng. Đây cũng là yêu cầu phù hợp với Chỉ thị số 2423-CT/QUTW ngày 09/11/2023 của Ban Thường vụ Quân ủy Trung ương về đổi mới, nâng cao chất lượng công tác giáo dục chính trị trong giai đoạn mới.

Hai là, tích hợp bồi dưỡng kỹ năng phản biện vào nội dung, phương pháp và đánh giá kết quả dạy học.

Kỹ năng phản biện không nên được bồi dưỡng qua một số chuyên đề riêng lẻ, mà phải được tích hợp trong các môn lý luận chính trị, khoa học xã hội và nhân văn, nghiệp vụ công tác đảng, công tác chính trị và các môn học chuyên ngành. Trong từng học phần, giảng viên cần xác định những yêu cầu cụ thể như nhận diện vấn đề, kiểm chứng nguồn, phân tích luận điểm và bằng chứng, so sánh cách tiếp cận, hình thành và bảo vệ kết luận. Kết quả nghiên cứu của Abrami và cộng sự cho thấy hiệu quả phát triển tư duy phản biện được nâng lên khi việc giảng dạy có sự kết hợp giữa hướng dẫn trực tiếp, đối thoại và vận dụng vào những vấn đề thực tiễn của môn học (Abrami et al., 2015, tr.275). Vì vậy, mục tiêu bồi dưỡng phải được chuyển hóa thành nhiệm vụ học tập và tiêu chí đánh giá cụ thể, tránh chỉ dừng ở yêu cầu chung.

Ba là, tăng cường sử dụng phương pháp nêu vấn đề, thảo luận, tranh biện và xử lý tình huống thông tin.

Đây là biện pháp trực tiếp hình thành kỹ năng phản biện. Giảng viên cần lựa chọn những vấn đề có tính tư tưởng, lý luận và thực tiễn phù hợp; cung cấp các nguồn thông tin khác nhau để học viên phân loại, đối chiếu, phát hiện điểm thiếu căn cứ và đưa ra kết luận. Quá trình tổ chức có thể tiến hành theo các bước: xác định vấn đề; tìm kiếm, kiểm chứng nguồn; xây dựng luận điểm, luận cứ; trình bày, phản biện; kết luận và tự đánh giá. Giảng viên phải định hướng tranh luận bằng tiêu chí khoa học, không để phản biện biến thành phát biểu cảm tính, công kích cá nhân hoặc phủ định tùy tiện. UNESCO nhấn mạnh giáo dục năng lực thông tin cần tổ chức cho người học chủ động tìm kiếm, đánh giá và sử dụng thông tin có trách

nhiệm, thay vì chỉ tiếp nhận những kết luận có sẵn (UNESCO, 2011, tr.28-29).

Bốn là, gắn bồi dưỡng kỹ năng phản biện với nghiên cứu khoa học và nhiệm vụ nghề nghiệp của người cán bộ chính trị cấp phân đội.

Học viên cần được rèn luyện thông qua viết tiểu luận, phản biện sản phẩm học tập, phân tích sự kiện, tham gia hội thảo, diễn đàn và thực hành công tác đảng, công tác chính trị. Tình huống bồi dưỡng phải sát với chức trách sau đào tạo, như nắm bắt và giải quyết tư tưởng, giáo dục chính trị, định hướng dư luận, xử lý thông tin sai lệch và thuyết phục quân nhân. Mỗi sản phẩm cần được đánh giá không chỉ ở kết luận đúng hay sai mà còn ở độ tin cậy của nguồn, tính chặt chẽ của lập luận, khả năng xem xét ý kiến khác và sự phù hợp của phương án xử lý. Cách tổ chức này góp phần chuyển kỹ năng phản biện từ thao tác tư duy trong học tập thành năng lực giải quyết nhiệm vụ nghề nghiệp.

Năm là, xây dựng môi trường sư phạm thuận lợi và phát huy tính tích cực của học viên trong tự bồi dưỡng.

Nhà trường, khoa giáo viên và đơn vị quản lý cần tạo điều kiện để học viên đặt câu hỏi, trình bày chính kiến, trao đổi những ý kiến khác biệt trên tinh thần khoa học; đồng thời giữ nghiêm kỷ luật phát ngôn, văn hóa giao tiếp và trách nhiệm sử dụng thông tin. Mỗi học viên phải hình thành thói quen đọc nhiều nguồn, kiểm tra xuất xứ, phân biệt sự kiện với bình luận, tự đặt câu hỏi và xem xét lại lập luận của bản thân. Facione xác định tự điều chỉnh là một thành tố cốt lõi của tư duy phản biện, giúp chủ thể tự kiểm tra quá trình nhận thức và sửa chữa những sai sót trong phán đoán của mình (Facione, 1990, tr.6, 13). Vì vậy, đánh giá kết quả bồi dưỡng cần kết hợp giữa đánh giá của giảng viên, nhận xét của tập thể và tự đánh giá; chú trọng sự tiến bộ, chất lượng sản phẩm và khả năng vận dụng vào tình huống thực tiễn.

III. KẾT LUẬN

Bồi dưỡng kỹ năng phản biện là yêu cầu quan trọng nhằm giúp học viên đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội làm chủ quá trình tiếp nhận và xử lý thông tin đa chiều. Kỹ năng này phải được hình thành trên nền tảng tri thức khoa học, tư duy lôgic, bản lĩnh chính trị, văn hóa đối thoại và trách nhiệm sử dụng thông tin. Việc thực hiện đồng bộ các biện pháp bồi dưỡng sẽ góp phần phát triển tư duy độc lập, nâng cao khả năng định hướng nhận thức, giải quyết vấn đề tư tưởng và đấu tranh với thông tin sai lệch. Qua đó, đáp ứng yêu cầu đào tạo đội ngũ cán bộ chính trị cấp phân đội có phẩm chất, năng lực và phương pháp công tác phù hợp với nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Waddington, D. I., Wade, C. A., & Persson, T. (2015), "Strategies for Teaching Students to Think Critically: A Meta-Analysis", Review of Educational Research, Vol. 85, No. 2, pp. 275–314, DOI: 10.3102/0034654314551063.

Ban Thường vụ Quân ủy Trung ương (2023), Chỉ thị số 2423-CT/QUTW ngày 09/11/2023 về đổi mới, nâng cao chất lượng công tác giáo dục chính trị trong giai đoạn mới, Hà Nội.

Bộ Chính trị (2024), Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22/12/2024 về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia, Hà Nội.

Facione, P. A. (1990), Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction - Research Findings and Recommendations, American Philosophical Association, ERIC Document No. ED315423.

Nguyễn Hùng Oanh (2024), "Đào tạo cán bộ chính trị cấp phân đội đáp ứng yêu cầu xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam vững mạnh về chính trị trong tình hình mới", Tạp chí Quốc phòng toàn dân điện tử, ngày 27/11/2024.

Nguyễn Quốc Tuấn (2024), "Trường Sĩ quan Chính trị quán triệt, thực hiện Chỉ thị số 2423-CT/QUTW", Tạp chí Quốc phòng toàn dân điện tử, ngày 15/4/2024.

Quân ủy Trung ương (2022), Nghị quyết số 1657-NQ/QUTW ngày 20/12/2022 về đổi mới công tác giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới, Hà Nội.

UNESCO (2011), Media and Information Literacy Curriculum for Teachers, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris.

UNESCO (2021), Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely!, 2nd Edition, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris.